

Emil Spajić

Nalazište mlađeg željeznog doba s terena Osijeka

(Nastavak)

U Osječkom zborniku br. IV. objavljeni su nalazi sa ciglane u Osijeku Donji grad (Ekstravilan br. 48). U vremenu od izlaska toga broja do danas na ciglani su se dalje vršili radovi, pa je time došlo do otkrića novih grobova.

Kako je već prije rečeno, materijal koji je pronađen na ovom terenu podijeljen je, prema okolnostima nalaza, u dvije skupine. Jednu skupinu sačinjavaju predmeti koje smo dobili vađenjem iz grobova, pa smo ove nalaze označili kao inventare grobova. Drugu grupu sačinjavaju predmeti koji su iz grobova izbačeni na površinu sa zemljom koja se otkopava kao sirovina za proizvodnju opeka. Ove predmete donosimo pod nazivom »Iskop«.

U razdoblju od posljednjeg Zbornika do danas, radovi na ciglani obavljali su se većinom u praporastoj zdravici, a samo manjim dijelom u kulturnom sloju, odnosno, u dijelu zemlje, u kojoj se nalaze grobovi.

Pošto materijal, koji se sada objavljuje, potječe sa istoga mjesta sa kojega je dobijen već objavljeni materijal u Osječkom zborniku br. IV., to smo nastavili dalje numeriranje grobova i iskopa.

Crteže izradili I. Mužnaj i J. Gojković.

Grob br. 16.

Orijentacija Z.—I. Dubina 0.75 met. Skelet dobro očuvan. S desne strane glave nalazila se posudica — lončić. T. VIII. br. 1.

Posudica¹ je izrađena od nepročišćene, ali dobro pečene zemlje. Vanjska i unutarnja strana su crne boje i dosta grubo izrađene. Sa vanjske strane duž trbuha ukrašena je metličastim ornamentom. Promjer gornjega otvora je 8 cm, dna 6.2 cm, dok joj je visini 7.5 cm.

U neposrednoj blizini ovoga groba, na udaljenosti svega 0.50 m, nalazila se jama, kojoj je dubina iznosila 1.35 m. U jami su pronađeni pepeo, ugalj i brojni ulomci posuda od kojih se međutim nije mogla rekonstruirati niti jedna posuda.

Iskop br. 11.

U kancelariji ciglane primili smo jedno koplje,² brončani ulomak kopče astragalnoga pojasa, jedan brončani poluistopljeni ulomak, po svem sudeći članak astragalnog pojasa, jedan gvozdeni kolut i kameni mlin.

Koplje ima širok list, koji je jako oštećen. Dužina lista je 44 cm i usadnik 11 cm. Duž koplja, koje se završava dugim uskim vrhom, proteže se sa obadvije strane odebljanje, odnosno rebro.

Brončani ulomak kopče astragalnoga pojasa dug je 37 mm. Načinjen je u stilu članaka astragalnoga pojasa. Na jednoj strani vidljiv je zapor u obliku stupčića od željeza. On je bio uglavljen u rupicu kroz koju je provučen i sa donje strane kopče raskucan. S druge strane kopče nalazi se rupica, u kojoj se također nalazio zapor. Sada on nedostaje.

Kameni mlin sastoji se od dva dijela, gornjeg i donjeg kamena. Donji je kamen u obliku pačetvorine, gornja mu je površina izglacana, dok je donja neobrađena. Dimenzije su ovoga kamena: dužina 27 cm, širina 18, debljina 7 cm. Gornji kamen ima oblik romboida. Dužina mu je 30.5 cm, širina 15 cm, debljina 5.5 cm. Oba su kamena fragmentirana.

Grob br. 17.

U ovome grobu nalazio se skelet sa opruženim rukama. Orijentacija Z.—I. U visini nogu nalazio se skup od tri posude poredane jedna do druge, tako da su činile jedan krug. Posude su bile okrenute dnom prema gore. Dvije od navedenih posuda su se sasvim raspale, dok su od treće pokupljeni ulomci, te je posuda naknadno sastavljena i restaurirana. T. VIII. br. 3.

Posuda — zdjela³ — načinjena je od fino pročišćene i dobro pečene zemlje. Vanjska i unutarnja strana su crne boje. Rub je posuvraćen i zaobljen, vrat profiliran. Trbuh, koji ima liniju konusa, pri dnu se sužava u prstenastu nogu. Promjer otvora je 28.5, promjer dna 10, dok je visina 9 cm.

U visini desne ruke skeleta nađen je gvozdeni nož.⁴ T. IX. br. 1. Dužina noža je 16.5 cm, od toga sječivo 14 cm. Nedostaje vrh noža. Gornja strana se povija u blagom luku, pa se prema vrhu sužava. Najveća širina oštrice je 3 cm.

Grob se nalazio u dubini od 0.90 metara.

Grob br. 18.

U ovome grobu, čija je dubina iznosila 0.80 m, nalazio se skelet koji se je sasvim raspao, te je bio vidljiv samo u obliku bijelog praha. Grob je bio orijentiran Z.—I.

U grobu su bili pronađeni fragmenti posude, koja je služila za topljenje metala. Pored fragmenata pronađen je i jedan grumenčić otopljene bronce.

Iskop br. 12.

Iz jame, kojoj je dubina iznosila 2.5 m, a promjer 1.2 m, izvađeni su ulomci dviju posuda, koje su sada restaurirane i jedan ulomak kame-

noga mlina. Jama je bila puna pepela i uglja, a s njima izmiješano i mnoštvo ulomaka keramike. Međutim, od svih ulomaka mogle su se rekonstruirati samo dvije posude, kako je naprijed navedeno.

Posuda — zdjela⁵ — načinjena je od fino pročišćene i dobro pečene zemlje. Vanjska i unutarnja strana su crne boje. Rub je zaobljen i malo razvraćen. Dno je neznatno udubljeno. Promjer otvora iznosi 28 cm, dna 5 cm, visina 9 cm. V. VIII. br. 4.

Posudica — zdjelica — sa ravnim dnom. T. VIII. br. 2. Izrađena je od nepročišćene, ali dobro pečene zemlje. Vanjska i unutarnja strana su grubo izrađene. Neukrašena je. Visina zdjelice je 27 mm, promjer gornjega otvora 10 cm, promjer dna 7.2 cm, širina ruba 8 mm. Prilikom nalaska bila je oštećena.

Od kamenoga mlina pronađen je samo jedan kamen okruglog oblika. Gornja mu je površina obrađena i ima malo konkavan oblik u čijem središtu se nalazi rupa. Promjer kamena je 35.5 cm, debljina 5 cm. Kamen je fragmentiran.

Iznad jame se nalazio sloj humusa debeo 0.60 m, a ispod ovoga praporasta zemlja oko 0.50 m. Ispod oba navedena sloja nalazila se jama, kako je gore rečeno, puna pepela i uglja. U dubini od 1.00 m, što će reći u praporastom sloju, nađena je brončana narukvica.⁶

Narukvica je ovalnoga oblika. Manji joj je promjer 4.2 cm, dok je duži promjer 5 cm. Krajevi su slobodni, ne dodiruju se i različite su debljine. T. X. br. 4.

Grob br. 19.

U ovome grobu u dubini od 0.60 m, pronađeno je veliko lisnato koplje sa zavrnutim vrhom. Ono se nalazilo s desne strane slabo očuvanoga skeleta. Grob je bio orijentiran Z.—I.

Koplje je dobro očuvano. Dužina mu je 52 cm, širina lista 8 cm. Po sredini lista s jedne i druge strane proteže se jako rebro, kojega je najveća širina 12 mm. Ojačanje u vidu rebra počinje duboko na usadniku koplja. T. IX. br. 4.

Iskop br. 13.

U iskopanoj zemlji pronađena su na istom mjestu tri brončana kolutića, jedan brončani prsten, probušen veprov zub i jedan ulomak brončane narukvice.

Brončani kolutići imaju promjer od 14 do 17 mm, debljinu od 2 do 2.5 mm. Plosnati su i neukrašeni.

Brončani prsten je isti kao što su bila već dva objavljena prstena u Osječkom zborniku br. IV. T. II. br. 15.

Ulomak brončane narukvice dugačak je 4.5 cm. Kolut narukvice ukrašen je vertikalno postavljenim rebrima, koja su polukružnog oblika. Između dva manja rebra, koja imitiraju užu pleteno od dvije struke, nalazi se treće veliko rebro, koje je ukrašeno na oba kraja i u sredini. Ovaj se ukras sastoji od tri bobice. T. X. br. 5.

Grob br. 20.

U grobu koji je bio orijentiran Z.—I., pronađen je savijen mač.⁷ Dubina groba 0.70 m. Skelet se sasvim raspao.

Mač je nađen bez korica i neznatno je oštećen rđom. Dug je 0.90 m, od toga je 0.16 m. usadnik. Tipološki odgovara mačevima kasno latenskog tipa.

Grob br. 21.

U ovom grobu pronađen je također mač.⁸ Drugih priloga nije bilo. Grob je orijentiran Z.—I.

Mač pripada kasno latenskom tipu sa okruglim vrhom. I ovaj je mač nađen bez korica. Veoma je dobro očuvan. Nakon što je u ovoj nekropoli pronađeno već više savijenih mačeva, ovaj je prvi koji je potpuno ravan. Prilikom otkopavanja zemlje, uslijed udarca, neznatno se savinuo. Dužina mača je 0.90 m. T. XII. br. 3.

Grob br. 22.

U grobu koji je bio orijentiran SI.—JZ., uz slabo očuvani skelet pronađene su tri fibule⁹ s privjescima, članci astragalnoga pojasa,¹⁰ četiri naroskane narukvice¹¹ na lijevoj podlaktici i još dvije istovjetne. koje su se nalazile u visini desnoga bedra. Grob se nalazio u dubini od 0.80 m.

Sve tri fibule su srednje-latenskoga tipa. T. XI. br. 1, 2; T. X. br. 6. Luk je visoko uzdignut, masivan i širok. Širina luka je 15 mm, a debljina 7 mm. Na luk se naslanja završetak noge, koji ima ukrasno dugme ornamentirano dubokim urezima. Ispod ukrasnog dugmeta, kojim se završava noga, nalazi se neornamentirano dugme promjera 11 mm.

Kroz glavu fibule provučena je žica koja nosi ukrasne privjeske u obliku lančića.¹² Ona je sa vanjske strane spirale načinjena u obliku osmice, odnosno karičica, za koje su pričvršćeni lančići.

Jedna fibula nosi osam ukrasnih lančića, koji se završavaju trokutastim privjescima.¹³ Sa obadvije strane privjesak je ukrašen sa po pet neornamentiranih ispupčenja. Dužina lančića iznosi 18 cm, dok je trokutasti privjesak dug 3.5 cm.

Druga fibula nosila je dvanaest, a treća deset lančića. Na jednoj su fibuli tri lančića¹⁴ na donjem dijelu spojeni ujedno i nose dva ukrasna trokutića.

Od astragalnoga pojasa pronađena su trideset i tri članka i jedan završetak — kopča. Dužina svakoga članka je 5.7 cm. Svaki je članak ukrašen sa četiri polukružna ispupčenja, između kojih se nalazi horizontalna gredica ukrašena sa dvije duboko urezane crte. S unutarnje strane članak se na četiri mjesta pričvršćivao na pojas. Kopča se sastoji od jedne plosnate površine široke 1.5 cm, koja na jednoj strani ima tri petlje. Druga strana kopče, koja se spajala sa člancima pojasa, ukrašena je dubokim urezima.

Narukvice su otvorene, ovalnog oblika. Unutarnji je promjer 5.4 cm. Sve su istoga tipa, samo se međusobno razlikuju po veličini rebara i po razmaku između njih. Kolut narukvice ukrašen je jednostavnim rebrima. Ona su poluloptastog oblika. T. X. br. 1, 7.

Grob br. 23.

Orijentacija Z.—I. Dubina 0.70 m. S desne strane slabo očuvanoga skeleta pronađeno je savijeno koplje. Dužina koplja je 36 cm, od toga usadnik 7.5 cm. Koplje ima 6 cm širok list, sa rebrom po sredini.

Grob br. 24.

U grobu, koji je bio orijentiran Z.—I., pronađen je dobro očuvan gvozdeni nož.¹⁵ Dubina groba 0.70 metara.

Latenski gvozdeni nož, veoma je dobro očuvan i samo je neznatno oštećen od rđe. T. IX. br. 2. Dužina noža je 32 cm, od toga je držak 8 cm, najveća širina ploštice je 5 cm. Hrbat je horizontalan, neznatno na vrhu povijen prema gore i profiliran. Nož se pri dršku u blagom luku sužava i prelazi u gvozdenu kuglicu iz koje se savije nastavak, koji se također završava gvozdenom kuglicom.

Grob br. 25.

U grobu, koji je bio orijentiran Z.—I, s desne strane dobro očuvanoga skeleta pronađeno je savijeno koplje.¹⁶ Dubina groba 0.60 m.

List koplja je uzan i nedostaje mu vrh. Duž lista, s jedne i druge strane proteže se neznatno ojačano rebro. Dužina koplja iznosi 36 cm, od toga je usadnik 21 cm. Najveća širina lista je 3 cm. T. IX. br. 3.

Iskop br. 14.

Izvan groba u iskopanoj zemlji pronađeno je koplje. Ono je veoma dobro očuvano. Dugačko je 25 cm, od toga je usadnik 12 cm. Najveća širina lista je 3.2 cm. Duž lista s jedne i druge strane proteže se neznatno naglašeno rebro.

Iskop br. 15.

Radnici su pronašli u iskopanoj zemlji četiri brončane karičice, jedno modro i jedno žuto zrno za đerdan.

Radnici su nam objasnili razlog zbog koga je bio uništen grob. Kada se grob pojavio u dubini cca 0.70 m, nisu ga u prvi mah primijetili, jer se skelet sasvim raspao. Upozoreni tek neznatnim ostacima skeleta, u iskopanoj zemlji potražili su i našli navedene predmete.

Od četiri navedene karičice dvije su bez ikakvog ukrasa. Unutarnji im je promjer 7 mm. Druge dvije su ukrašene sa po četiri bradavičasta ispupčenja. Na svakom se ispupčenju nalaze po tri bobice. Unutarnji im je promjer 15 mm. T. XI. br. 2.

Iskop br. 16.

Radnici su nam predali jedan gvozdeni nož koji su pronašli u iskopanoj zemlji. T. XII. br. 2. Ujedno su nas obavijestili, da su uništivši grob, u iskopanoj zemlji osim ovoga noža pronašli i nekoliko članaka astragalnoga pojasa.

Iskop br. 17.

Izvan groba u iskopanoj zemlji pronašli su radnici dvije cijele brončane narukvice, dva trokutasta ukrasna privjeska, gvozdeni lanac za mač i ulomke veoma plitke zdjele.

Brončane se narukvice međusobno razlikuju. Jedna je potpuno ista kao što je i narukvica iz groba br. 22. T. X. br. 1. Druga se narukvica razlikuje po tehnici izrade, međutim i ona je otvorena i ovalna. Veći joj je promjer 4.5 cm. Krajevi narukvice su zadebljani i ukrašeni duboko urezanim kosim urezima. Krajevi su za 11 mm razmaknuti jedan od drugoga. Kolut narukvice podijeljen je na tri polja, koja su međusobno odijeljena sa po tri polukružna, jako naglašena i neukrašena vertikalno postavljena rebra. Jedno je polje centralno, a druga dva polja završavaju se odebljanim krajevima narukvice. Dužinom svakoga polja protežu se tri horizontalna ojačanja, koja teku sredinom i ivicama polja. Ova su ojačanja ukrašena kosim urezima. T. X. br. 3.

Vezani brončani ukrasni trokutići, koji su pronađeni u ovom iskopu, isti su kao i trokutići nađeni u grobu br. 22. T. XI. Fibula i lančići nisu pronađeni.

Lanac za mač¹⁷ opleten je u obliku užeta sa dvije struke od gvozdених šipčica. Na jednom kraju nalazi se prsten, promjera 2 cm, kroz koji je provučena gvozdена pločica, dužine 4.5 cm i širine 1 cm. Ona se sastoji od dva komada međusobno vezana zakovicom. T. XII. br. 4.

Ulomci veoma plitke zdjelice sa rubom i dijelom dna. Vanjska i unutarnja strana su crvenkaste boje, grubo izrađeni i neukrašeni.

L I T E R A T U R A

- ¹ Tompa, 25 Jahre Urgeschichtsforschung in Ungarn 1912—1936, T. 54, 9.
- ² I. Hunyady, Die Kelten im Karpatenbecken, T. L., 3.
- ³ Tompa, op. cit. T. 53.
- ⁴ Pittioni, Die Urgeschichtlichen Grundlagen der Europäischen Kultur, str. 320, 7.
- ⁵ Tompa, op. cit. T. 53.
- ⁶ Tompa, op. cit. T. 53, 17.
- ⁷ Pittioni, op. cit. str. 309., 16.
- ⁸ Pittioni, op. cit. str. 309., 16.
- ⁹ R. Bižić, Pregled preistoriskih fibula Bosne i Hercegovine. T. III.
- ¹⁰ Arheološki muzej Zagreb, nalazišta; Dalj, Sotin, Sr. Mitrovica. Neobjavljeno.
- ¹¹ Pittioni, op. cit. str. 237.
- ¹² Narodni muzej Beograd, Katalog metala, T. XXIX.
- ¹³ Narodni muzej Beograd, op. cit. T. XXIX.; V. Čurčić: GZM 1898. str. 648.
- ¹⁴ Narodni muzej Beograd, op. cit. T. XXIX, 16.
- ¹⁵ Pittioni, op. cit. str. 309., 16.
- ¹⁶ Truhelka, GMZ 6901 (XIII), T. II.
- ¹⁷ Pittioni, op. cit. str. 309, 17.

SUMMARY

FINDS OF THE YOUNGER IRON AGE AT OSIJEK

(Continuation)

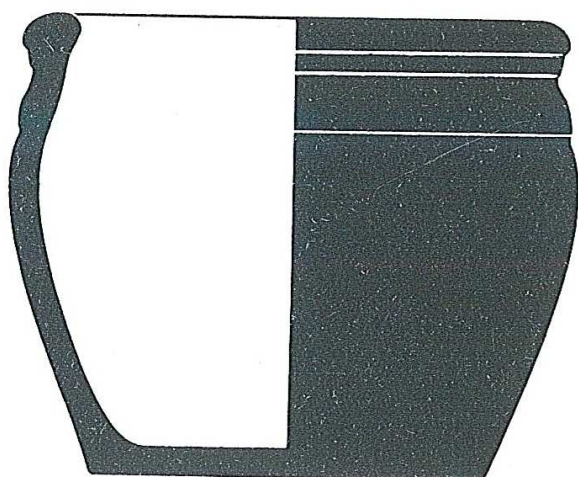
The finds from the La Tène necropolis, which was situated where now the brickyard at Osijek, lower town, extravillan No. 48 is, are published in »Osječki zbornik« No. IV.

During the last two years the brickyard workers have been working mostly on virgin soil and that is the reason why only a few graves could be found, examined and here described.

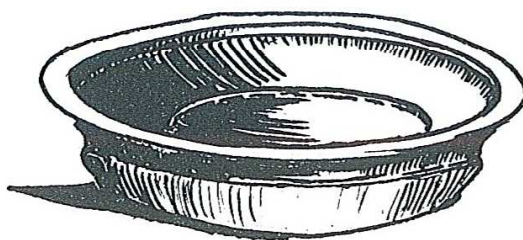
All the finds from this necropolis, no matter when they were made, could be divided into two groups. The first group includes grave finds which are discussed as grave inventories. Objects which were by careless brickyard workers thrown out on to the surface, after having destroyed the graves, are called simply »excavations«.

As we have stated before, the material from this necropolis allows the conclusion that traditions, characteristic for Iron Age I were still retained while specific forms for Iron Age II were in full development. It was possible to realise that clear forms belonging to the La Tène Age simultaneously existed with forms reminiscent of the culture of Illyrians who inhabited this country before the arrival of Celts.

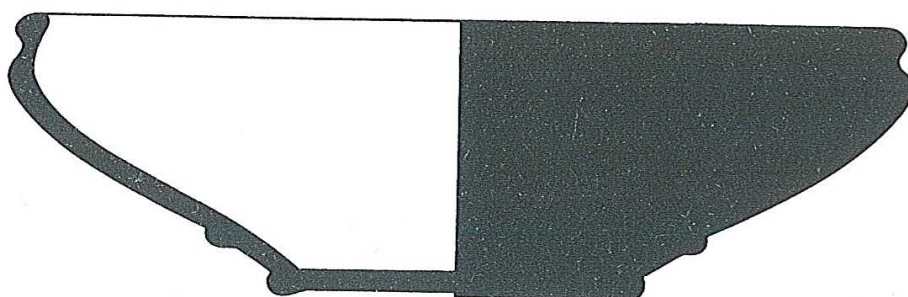
The Museum of Slavonia took over the task, mostly successfully, to inspect the brickyard whenever work is going on. The significance of this necropolis will make it necessary to undertake special interference. Firstly the Museum is going to make probes in the soil in order to determine the extent of the necropolis and secondly to carry out systematic excavations, for judging by what has been found this necropolis could give important and far reaching results.

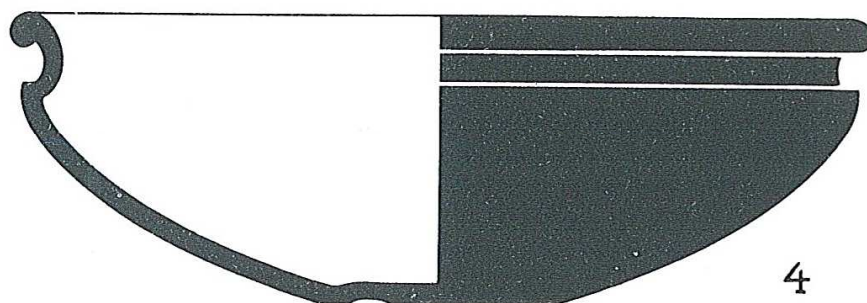
1

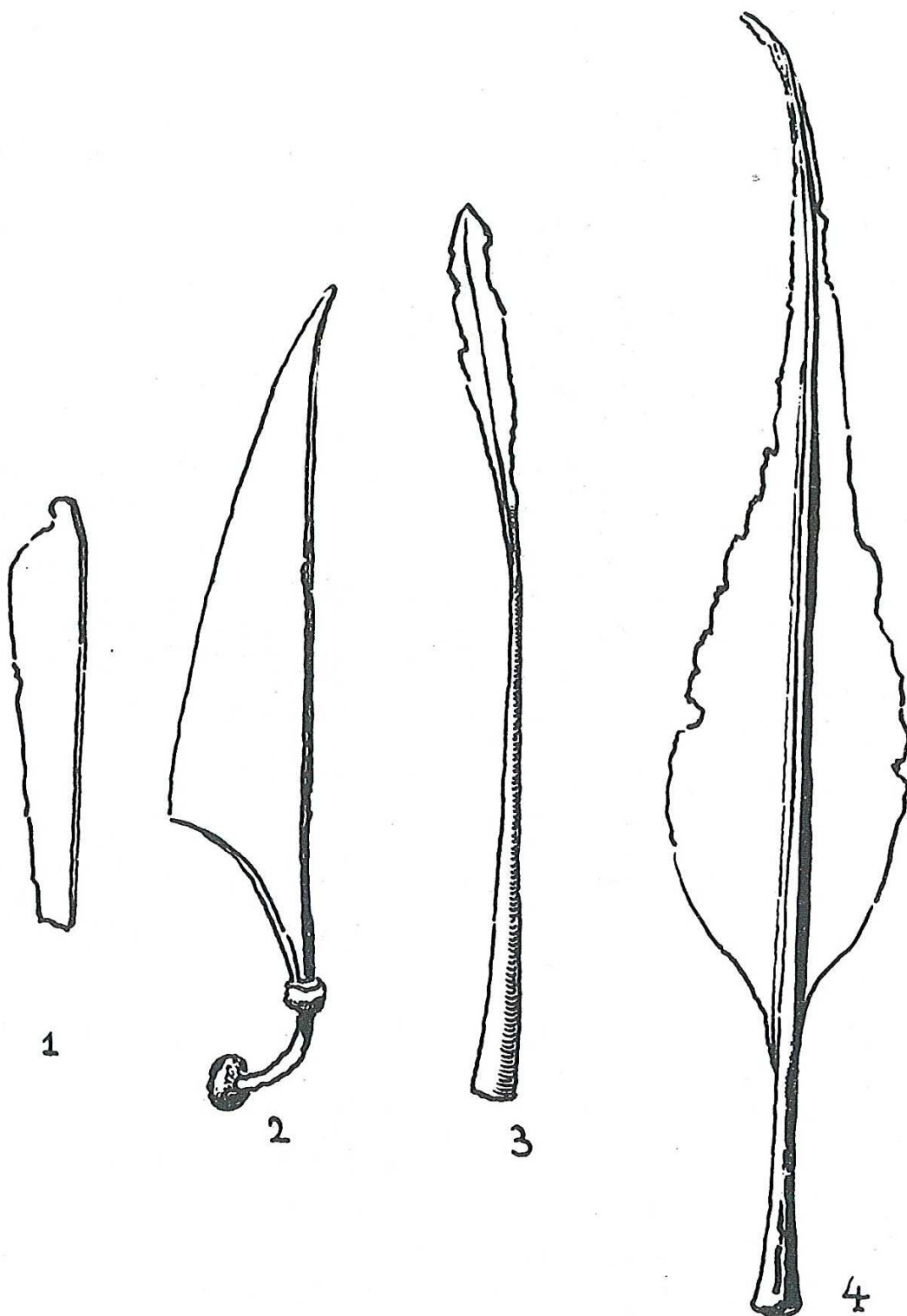
2

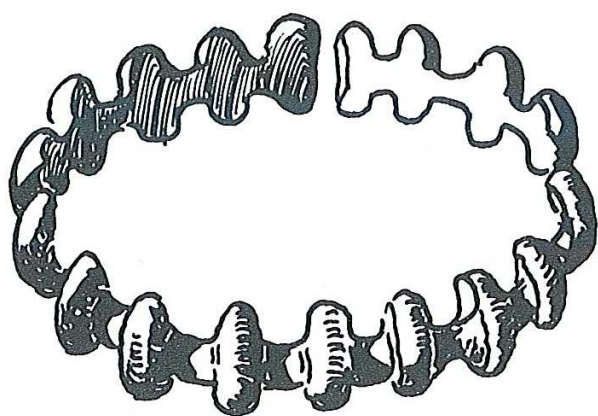

3

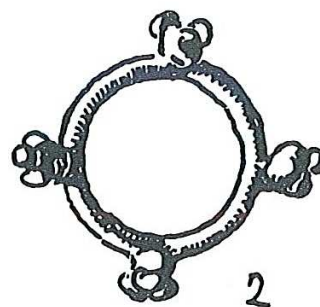

4

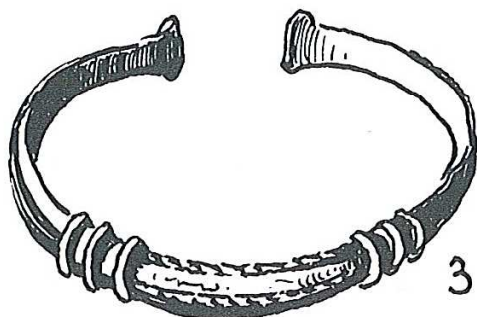

1

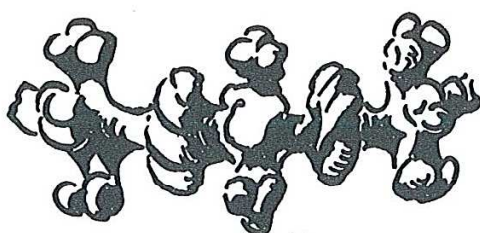
2

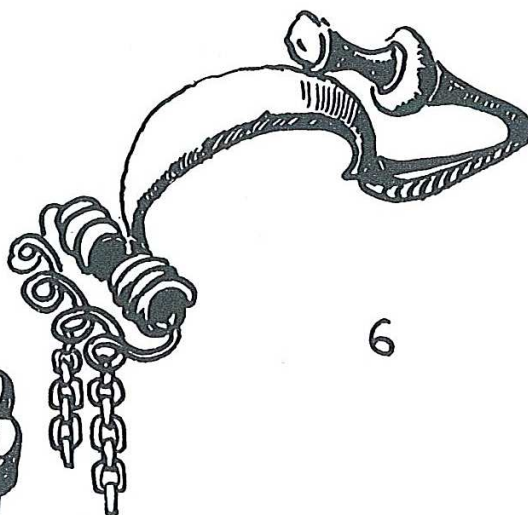
3

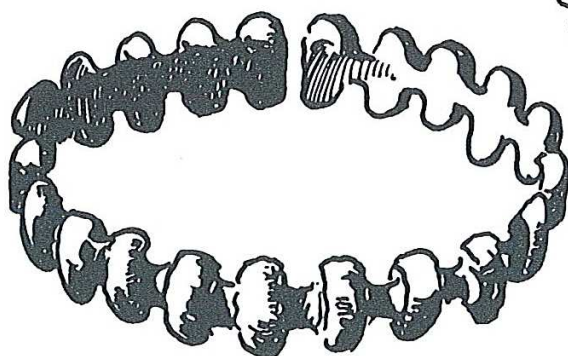
4

5

6

7

